

Foreldrebakgrunn som utvalgskriterium og sosial variabel i norsk sosiolingvistikk

Av Edit Bugge

Kategorien foreldrebakgrunn har en grunnleggende plass i den metodiske tradisjonen i norsk talemålsgransking. I denne artikkelen diskuteres forestillinger om foreldrebakgrunn spesielt og om familieinstitusjonen generelt i norsk talemålsgransking og norsk sosiolingvistikk, med utgangspunkt i bruken av foreldrebakgrunn som utvalgskriterium og sosial variabel i stratifiserte utvalg i sosiolingvistiske studier av norske talemål de siste 40 åra.

En tradisjonell sosiolingvistisk familiemodell forutsetter stabile relasjoner og forutsigbare mekanismer i den språklige og kulturelle traderinga fra foreldre til egne barn. Myter om kjernefamilien og dens alminnelighet har fått konsekvenser for informantutvalg og informantkategorisering i norske talemålsstudier, og de har vært styrende for oppfatninger om hvilken funksjon familien har og har hatt for språklig endring og kontinuitet i norske talemål.¹

Innledning og presentasjon av problemstilling

Kategorien *foreldrebakgrunn* har en grunnleggende plass i den metodiske tradisjonen i norsk talemålsgransking. I denne artikkelen vil jeg diskutere forestillinger om foreldrebakgrunn spesielt og om familieinstitusjonen generelt i norsk sosiolingvistikk, ved å rette fokus mot bruken av foreldrebakgrunn som utvalgskriterium og sosial variabel i stratifiserte utvalg i sosiolingvistiske studier av norske talemål de siste 40 åra.

Til grunn for bruken av foreldrebakgrunn som utvalgskriterium og sosial variabel i den metodiske tradisjonen i norsk sosiolingvistikk, ligger en antakelse om at det er en forutsigbar sammenheng mellom foreldre-

1. Artikkelen er basert på et vitenskapsteoretisk innlegg for ph.d.-graden, holdt 22. oktober 2009. Takk til Gunnstein Akselberg, Rasmus Slaattelid, Nils Gilje, Tore Kristiansen og Agnete Nesse for kommentarer i arbeidet med manuskriptet.

bakgrunn på den ene sida og språkbruk på den andre sida. Jeg har ikke funnet empirisk baserte studier av éndialektale familier i stabile norske språksamfunn som viser en statistisk sammenheng mellom språket til foreldre og barn i samme familie. Operasjonaliseringa av familiebegrepet i norsk sosiolingvistikkk er likevel fundert på ei implisitt forutsetning om forutsigbare og målbare mekanismer i språklig overføring i familieinstitusjonen, der vi får inntrykk av at operasjonaliseringa ikke bare bygger på en påvist korrelasjon, men også en kausalitet i den språklige traderinga fra foreldre til barn. Jeg vil hevde at operasjonaliseringa av familie- og foreldrebegrepet i norsk sosiolingvistikkk ikke er fundert på empiri, men på utdaterte forestillinger om familieinstitusjonen, der myten om kjernefamilien er styrende for oppfatninger om hvilken funksjon *familien* har for språklig endring og kontinuitet.

Målet med denne artikkelen er å illustrere hvordan familiebegrepet i norsk sosiolingvistikkk reflekterer en antikvarisk samfunnsontologi, der familiebegrepet i stadig mindre grad er egnet til å representere familiene som mange norske språkbrukere lever i. Siden 1990-tallet har innholdet i sosiale kategorier vært et sentralt tema i den internasjonale sosiolingvistiske debatten (om kjønn: Cheshire 2002; Eckert 1989; Eckert og Mcconnel-Ginet 1999; Pedersen 2009; Romaine 1999; om alder: Cheshire 2006; Coupland 2004; Eckert 1998; om sosial klasse: Milroy 2001). Denne debatten har imidlertid fått liten innflytelse på deler av norsk sosiolingvistisk forskning, der tradisjonelle demografiske kategorier fortsatt ofte tas for gitt.

Denne artikkelen er ment om et bidrag til en diskusjon om innholdet i de sosiale kategoriene i norsk sosiolingvistikkk. Operasjonaliseringa av ulike sosiale kategorier i norsk sosiolingvistikkk peker mot en implisitt antakelse om et statisk samfunn der det i for liten grad blir tatt høyde for økt sosial og geografisk mobilitet. Et kategorisk rammeverk som gjenspeiler 1960- og 1970-tallets forestillinger om samfunn og samfunnsstrukturer, vil være et uheldig utgangspunkt for studier som ønsker å si noe om språkutviklinga i dagens norske talemål.

2. Sosiolingvistikkk som språklig og samfunnsfaglig disiplin

I sosiolingvistikken blir *språket* studert som et sosialt fenomen. Et av grunnprinsippa i sosiolingvistikken er at talemålet til den enkelte språk-

brukeren formes i en sosial kontekst, og at sosiale strukturer i samfunnet gjenspeiles i den språklige variasjonen. I sosiolingvistisk forskning, og særlig i kvantitativ korrelasjonslingvistik, har en søkt å finne slike sosiale avleiringer i den språklige variasjonen, uttrykt i samvariasjonen mellom sosiale og språklige variabler.

Sosiolingvistikken oppsto som en tverrfaglig disiplin på 1960- og 1970-tallet, med element fra ulike språkfaglige og samfunnsfaglige disipliner og tradisjoner. I de første tiåra ble betegnelsen *sosiolingvistik* brukt om et vidt fagfelt med ulike tilnærminger til samspillet mellom språk og samfunn. Fra 1980-tallet har betegnelsen *sosiolingvistik* ofte blitt tillagt ei snevrere betydning, for å beskrive den kvantitative labovsk-inspirerte korrelasjonslingvistikken, til forskjell fra for eksempel språksosiologi, språkantropologi, språketnologi, språkpsykologi og språkbruksanalyse (jfr. f.eks Bucholtz og Hall 2008: 402). Sosiolingvistikken avgrenses som en språkvitenskaplig fundert tradisjon, der det er språket, heller enn samfunnet, som er det primære studieobjektet, og der hovedfokus rettes mot språklig variasjon og endring. Pia Quist (2009) har påpekt det problematiske i ei slik framstilling og avgrensing av sosiolingvistikkfaget langs en akse mellom samfunnsfagene og språkfagene, der sosiolingvistikken ofte ender opp med å framstå som en halvfaglig heller enn tverrfaglig disiplin, der sosiolingvistik-lingvister er gode på språk, men dårlige på samfunn, og sosiolingvistik-samfunnsvitere er gode på samfunn, men dårlige på språk.

I et slikt perspektiv er det ofte lett å kritisere sosiolingvistikken for ikke å ha tatt inn over seg utviklinger i moderdisiplinene (Williams 1992; se også Akselberg 1994 for et motsvar til Williams). Denne artikkelen føyer seg inn i kritikken av norsk sosiolingvistikks nå foreldede samfunnsontologi, uten nødvendigvis å kritisere de grunnleggende prinsippa i sosiolingvistiske forskningstradisjoner.

Penelope Eckert har beskrevet utviklinga i sosiolingvistikken som ei utvikling i tre bølger, der den kvantitative labovske sosiolingvistikken utgjorde den første bølga, og den andre bølga besto av etnografisk inspirerte studier som særlig søkte å finne saliente, lokale, sosiale kategorier, og som dermed problematiserte kategoriseringa i de eldre studiene. Den tredje bølga flytter fokuset fra realisasjonen av og korrelasjonen mellom språklige og sosiale variabler i talemålsvariasjonen, til hvordan språklig variasjon brukes som ressurs i den enkelte språkbrukerens konstruksjon av egen identitet (Eckert 2005). Jeg vil foreslå å

beskrive utviklinga i sosiolingvistikken i en botanisk metafor, der de ulike sosiolingvistiske retningene ligger som tilsynelatende stabile jordlag, og nye sosiolingvistiske arbeid gror opp med røtter i ulike jordlag. Mens Eckerts bølgemetafor kan gi feilaktig inntrykk av at den første bølga dabbet av før den andre og tredje skvulpet opp, gir jordmetaforen oss mulighet til å understreke at det fortsatt gror grønt og friskt fra det dypeste, labovske jordlaget i sosiolingvistikken.

Eckerts tredeling av den sosiolingvistiske faghistoria kan være nyttig, men jeg mener at den pedagogiske fordelen ved jordmetaforen er at vi kan unngå et for sterkt kronologisk fokus. I jordmetaforen åpner vi for at nye, og også framtidige sosiolingvistiske arbeid vokser fram med røtter i ulike jordlag. Studier som bare har røtter i de øverste jordlaga er fortsatt sjeldsynte i norsk sosiolingvistikkk. Dette bidrar til at sosiale kategorier som kjønn, alder, sosial klasse, foreldrebakgrunn og geografisk tilhørighet i overraskende liten grad har vært problematisert og diskutert i norsk sosiolingvistisk forskning.

De ulike jordlaga i sosiolingvistikken kjennetegnes ved ulike tilnærminger til samfunnet, samfunnsstrukturer, og til språkbrukerens språklige rolle i språksamfunnet. Jordlaga skilles ved ulike ontologiske posisjoner, det vil si i synet på hva som er virkelig, og ved ulike epistemologiske posisjoner, det vil si i synet på hva vi kan vite om verden, og ved ulike metodologiske posisjoner, det vil si i synet på hvordan vi kan eller bør gå fram for å studere denne verdenen. Tilnærminga til samfunnet i det nederste jordlaget avspeiler naturvitenskapelige ideal i etterkrigstidas positivistisk influerte struktursosiologi. Den grunnleggende antakelsen for den greina av sosiolingvistikken som særlig er influert av Labovs tidlige arbeid, er at det finnes en objektiv virkelighet i verden, og at den språklige variasjonen og samfunnsstrukturene som influerer den, eksisterer uavhengig av språkbrukernes kunnskap eller bevissthet om den. Målet for sosiolingvistikken blir da å avdekke og beskrive objektive strukturer i språklig variasjon og endring, å påvise korrelasjoner og kanskje også indikere kausalsammenhenger.

Det midterste jordlaget ligger nærmere, og det øverste jordlaget nærmest, en sosialkonstruktivistisk samfunnsontologi, med en hermeneutisk vitenskapsforståelse. Her eksisterer ikke lenger de sosiale strukturene uavhengig av de aktivitetene de former, eller uavhengig av individenes oppfatning av hva de gjør i aktiviteten (Marsh og Furlong 2002: 24). I det midterste jordlaget er målet med de sosiolingvistiske

studiene å kartlegge språkbrukernes refleksjon over og kategorisering av den språklige variasjonen i samfunnet, og å undersøke hvordan sosial gruppetilhørighet gjenspeiles i den språklige variasjonen. I denne delen av sosiolingvistikken studeres språksamfunnet oftest på mesonivå, særlig influert av etnologien. I det øverste jordlaget, Eckerts tredje bølge, er fokuset for sosiolingvistiske studier flyttet til et mikronivå, i studiet av individets konstruksjon av språklig identitet og den enkelte språkbrukerens tilgang til og konstruksjon av ulike talestiler som språklig ressurs.

3. Prinsipp for informantutvalg

I sosiolingvistiske studier av norske talemål har prosessen for utvalg av informanter vært tredelt. For det første avgjør forskeren hvilke sosiale kategorier som skal danne grunnlaget for et stratifisert utvalg av informanter, og hvordan disse kategoriene skal defineres. Deretter stiller forskeren generelle informantkrav, gjerne knyttet til geografisk tilhørighet. Her har det vært vanlig å stille krav til *territoriell tilhørighet*, der informantene skal ha vært født i et bestemt område eller ha flyttet dit innen en viss alder, og bestemte krav til informantenes *foreldrebakgrunn*, der informantene skal ha hatt foreldre fra området (Hernes 2007: 213–16). Til slutt tar forskeren et utvalg av disse informantene, i kvantitative sosiolingvistiske studier oftest gjennom et tilfeldig utvalg.

Hovedmålet med dette informantutvalget, er at informantene i studien skal være representative for språksamfunnet som helhet, og at studiet av disse informantene skal gi generaliserbare forskningsresultat. Ei viktig forutsetning for et representativt informantutvalg er imidlertid at både de generelle informantkravene og kategoriene i det stratifiserte utvalget tilpasses det samfunnet informantene lever i.

Det ligger to ulike teoretiske premisser til grunn for bruken av foreldrebakgrunn i utvelgelsen og kategoriseringa av informanter i talemålsstudier. For det første bygger tradisjonen på ei oppfatning om at foreldrene er de viktigste rollemodellene i de tidligste stadiene av barns språklæringsprosess, og at denne tidlige innflytelsen har en fundamental og varig effekt på språket til enkeltindividet. Norske dialektforskere har tatt utgangspunkt i de biologiske foreldrene for å avgjøre den tidlige innflytelsen på informantenes språk.

For det andre bygger den norske metodiske tradisjonen på en kulturell modell der genetisk slektskap er sentralt for lokal, etnisk og nasjonal tilhørighet. Utvalgsriterier for informanter til talemålsstudier avspeiler fagtradisjonens og den enkelte forskers oppfatning av hvem som er en egnet eller god representant for det aktuelle språksamfunnet. Krav til informantenes foreldrebakgrunn eller oppvekststed avspeiler på samme måte fagtradisjonens forestillinger om den autentiske språkbrukeren, eller det autentiske medlemmet av lokalsamfunnet.

I folkelingvistikken har en søkt å kartlegge folkelige forestillinger om språk, og de kulturelle modellene som ligger til grunn for folkelige uttalelser om språk og språkbruk (Niedzielski og Preston 2000). Jeg kjenner ikke til studier av norske folkelige forestillinger om forholdet mellom språk og familie, til tross for at dette er et relativt vanlig emne i ikke-akademiske samtaler om språk. Ei slik kartlegging vil være sentral også for å få innsikt i de kulturelle modellene som ligger til grunn for forestillingene om familien og for operasjonalisering av familiebegrepet i talemålsforskninga.

4. Kriterier for informantutvalg i norske hovedfagsoppgaver om talemålsendring og talemålsvariasjon

For å undersøke tradisjonene for informantutvalg i norsk talemålsforskning, gikk jeg gjennom de 320 hovedfagsoppgavene som sto på Målføresamlinga ved UiB 16–19. februar 2009. Denne samlinga inneholder 333 av de norske hovedfagsoppgavene som er blitt skrevet om norsk og nordisk tale- og skriftmål de siste 100 åra.² De fleste av disse hovedfagsoppgavene bygger på informantbaserte studier om norske talemål, og i 102 av de 320 hovedfagsoppgavene er kriteriene for informantutvalget oppgitt.³ I 90 av de 102 hovedfagsoppgavene (88%) er det stilt krav til informantenes oppvekststed. Høyest er andelen blant oppgavene levert ved Universitetet i Trondheim/NTNU (94%) og Universitetet i Bergen (92%). Dette informantkravet er også stilt i alle de fire oppgavene fra Universitetet i Tromsø. Lavest er andelen blant oppgavene levert ved Universitetet i Oslo (86%). I 62 av de samme 102

2. 13 oppgaver var utlånt da jeg gikk gjennom samlinga.

3. De aller fleste av de 102 oppgavene er levert etter 1975.

oppgavene (61%) blir det stilt krav til informantenes foreldrebakgrunn. Høyest andel finner vi i oppgavene som er levert ved Høgskolen i Agder (80%) og Universitetet i Trondheim/NTNU (64%). I tre av de fire oppgavene fra Universitetet i Tromsø er det også stilt krav til informantenes foreldrebakgrunn, og foreldrenes sosiale tilhørighet. Blant oppgavene levert ved Universitetet i Bergen er det stilt krav til informantenes foreldrebakgrunn i 58% av oppgavene. Den laveste andelen finner vi ved Universitetet i Oslo (54%). En av årsakene til at tallet er noe lavere i oppgavene fra Universitetet i Oslo, kan være *Talemålsundersøkelsen i Oslo* (TAUS), der det ble sett bort fra foreldrebakgrunn i informantutvalget (Hanssen 1978). I siste halvdel av 1970-tallet brukte flere av hovedfagsstudentene materialet fra TAUS som grunnlag for arbeida sine, andre oppgir metoden i TAUS som modell for informantutvalget i oppgavene (f.eks. Guldal 1977; Seim 1977; Reine 1980; Hagness 1978).

Gjennomgangen av disse hovedfagsoppgavene avspeiler en metodisk tradisjon for informantutvalg og informantkategorisering, der altså 88% av hovedfagsstudentene har stilt krav om at informantene må være født eller oppvokst innenfor et geografisk avgrensa område, og 60,8% av hovedfagsstudentene har stilt krav til informantenes foreldrebakgrunn. I 39% av hovedfagsoppgavene er det ikke stilt krav til informantenes foreldrebakgrunn. Inntrykket mitt er at mange av hovedfagsstudentene har regnet dette som et mindre nøytralt valg: fraværet av foreldrebakgrunn som utvalgskriterium forklares og forsvares, mens bruken av foreldrebakgrunn som utvalgskriterium ofte står uforklart.

5. Fire premisser som bør fylles for at foreldrebakgrunn skal være et godt utvalgskriterium

Det er flere grunner til å hevde at foreldrebakgrunn er et problematisk utvalgskriterium for informanter i sosiolingvistiske studier, kanskje særlig for studier der språksamfunnet tilnærmes og beskrives på et makronivå.

Fravelging av informanter med ikke-lokale foreldre vil kunne redusere muligheten for generaliserbare forskningsresultat, dersom målet med forskningsstudien er å si noe om generelle tendenser i et språksamfunn. Ei informantkategorisering basert på rapporterte foreldres rapporterte talemål, vil utgjøre ei betydelig feilkilde i sosiolingvistiske

studier som søker å si noe om betydninga av tidlig språklæring for den enkeltes talemål, for eksempel der realiseringa av språklige variabler korreleres med foreldres geografiske bakgrunn.

Språket er tillagt en ontologisk status som et sosialt fenomen i sosiolingvistikken, og jeg går ut fra at bruken av foreldrebakgrunn som utvalgs-kriterium i norsk sosiolingvistikkk avspeiler en implisitt antakelse om at informantenes talemål er varig preget av tidlig språklig sosialisering. For at foreldrebakgrunn skal være en pålitelig kilde til informantens tidlige språklige innflytelse, må fire premisser være oppfylt. For det første må vi ha rimelig grunn til å tro at foreldrene er de viktigste første rollemodellene i den språklige livshistoria til den enkelte språkbrukeren. For det andre må det være samsvar mellom informantenes og forskerens forståelse av foreldrebegrepet, og det må være samsvar mellom det talemålet informantene hevder at foreldrene har, og det talemålet forskeren vil hevde at foreldrene har. Informantene og forskeren må altså legge samme familiemodell til grunn når de beskriver og klassifiserer relasjonene mellom familiemedlemmene, og informantene og forskeren må klassifisere og avgrense norske talemål på mer eller mindre samme måte. For det tredje må informantenes familier være så like at det gir mening å bruke samme utvalgs-kriterier for alle informantene i utvalget. Det fjerde premisset henger sammen med de tre første: den språklige traderinga fra foreldre til barn må være målbar, og kanskje også forutsigbar.

5.1 Første premiss: Foreldrene er de viktigste første rollemodellene i den språklige livshistoria til den enkelte språkbrukeren

Når informantkategorisering og informantutvelgelse i norsk sosiolingvistikkk har vært basert på informantenes foreldre og deres (rapporterte) talemål, synes dette å være fundert på en implisitt antakelse om at disse foreldrene var de viktigste og første språklige rollemodellene i informantenes språklige livshistorie.

Hovedproblemet knyttet til en slik framgangsmåte, er at den er fundert på en for enkel forståelse av barndom og av barns språklige virkelighet. En voksende andel nordmenn har ikke vokst opp sammen med begge foreldrene sine, eller de som kulturelt regnes som de *egentlige* foreldrene. I 2009 bor tre av fire hjemmeboende⁴ norske barn i alderen

4. Som hjemmeboende barn regnes her personer i alderen 0–17 år som ikke har flyttet

0–17 år sammen med begge foreldrene sine.⁵ Det vil si at hvert fjerde norske barn bare bor sammen med den ene, eller ingen av foreldrene, og denne andelen barn har økt fra 18 til 25 prosent de siste 20 åra. Sju prosent av norske barn bor sammen med stemor eller stefar, i tillegg til den ene av foreldrene. Dette inkluderer også foreldre som har inngått registrert partnerskap.

Dersom målet med bruken av foreldrebakgrunn som utvalgs-kriterium, er å skille ut de barna som har vokst opp med det lokale talemålet som hjemmespråk, vil det på den ene sida være mer hensiktsmessig å spørre informantene om hvilke voksne de har bodd sammen med. På den andre sida har mange barn, med ikke-lokale foreldre, eldre søsken som snakker den lokale dialekten. I 2009 bor 82 prosent av norske barn sammen med søsken.⁶ Vi må kunne gå ut fra at rundt halvparten av disse barna er småsøsken, men jeg kjenner ikke til norske sosiolingvistiske studier som har spurt etter talemålet til storesøsken i den utbredte kartlegginga av hjemmetalemålet.

Et annet viktig spørsmål er om norske småbarn i større grad er influerte av talemålet i familien enn av talemålet de møter utenfor hjemmet. Mange norske barn begynner i barnehage eller hos dagmamma i ettårsalderen, når foreldrepermisjonen er slutt og foreldrene må ut i arbeid igjen. Ved utgangen av 2008 gikk 75 prosent av norske barn i aldersgruppa 1–2 år i barnehage, og langt de fleste av disse hadde heldagsplasser.⁷ Tallene for hvor mange barn som passes av dagmamma, er mer usikre. I de 102 opptelte hovedfagsoppgavene, var de unge informantene født på 1960-, 1970-, 1980- og 1990-tallet. Jeg har ikke funnet tall som kan gi oss et bilde av hvem som passet disse informantene da de var små, men jeg stiller likevel spørsmålstejn ved antakelsen om at foreldrene skal ha vært så avgjørende for språket deres, at informasjon om foreldrenes talemål er tilstrekkelig for å få innsikt i det tidlige språklæringsmiljøet til informantene. Det vil være en kompleks prosess å kartlegge den første

hjemmefra. Personer under 18 år som har giftet seg eller fått egne barn, regnes heller ikke som barn i SSBs barnestatistikk.

5. <http://www.ssb.no/emner/02/barn_og_unge/2009/familie/>
6. 68 prosent bor bare sammen med helsøsken, resten av barna bor (også) sammen med halvsøsken og/ eller stesøsken <<http://www.ssb.no/emner/02/01/20/barn/tab-2009-04-30-04.html>>. Her regnes bare hjemmeboende søsken med, det vil si søsken som bor på samme adresse og tilhører samme husholdning som barnet selv.
7. <<http://www.ssb.no/emner/04/02/10/barnehager/>>

språklige påvirkningen på informanter som nå er voksne og halv voksne, og ei grundig kartlegging av en slik språklig påvirkning vil være ei utfordrende oppgave.

5.2 Andre premisser: Det er samsvar mellom rapportert og registrert foreldrebakgrunn og rapportert og registrert talemål

Informasjon om informantens foreldrebakgrunn og om foreldres talemål hentes oftest inn fra informantene selv. Den tradisjonelle bruken av slike selvrapporterte foreldrebakgrunnsdata i norsk sosiolingvistik er basert på at det er rimelig samsvar mellom informantenes og forskerens forståelse av foreldrebegrepet, og at det er samsvar mellom det talemålet informantene hevder at foreldrene har, og det talemålet forskeren vil hevde at foreldrene har.

Eventuelle avvik mellom forskerens og informantens forståelse av foreldrebegrepet vil først og fremst gjøre seg gjeldende for den delen av informantene som ikke har vokst opp med begge foreldrene. Poenget kan illustreres med en anekdote fra intervju jeg har gjort med elevene i ei sjuendeklasse i ei romsdalsbygd i november 2008. I intervjuene ba jeg først elevene om å fortelle hvor foreldrene var fra, og hvilket talemål foreldrene hadde. Én av elevene fortalte meg at mora var fra den lokale plassen, men at faren var fra en annen del av landet. Seinere i intervjuet, da vi kom inn på språklig korreksjon hjemme, kunne informanten fortelle meg at *samboeren til mora* også var fra bygda, og at han pleide å late som om han ikke forsto informanten når hun snakket bymål. Dersom målet med kartlegginga mi av foreldrebakgrunnen var å få informasjon om den tidlige språkmiljøet til denne informanten, kan opplysningene om faren ha vært gode nok, forutsatt at hun faktisk bodde sammen med, eller var mye sammen med faren da hun var mindre. Dersom hun hadde valgt å omtale stefaren som far, ville det kanskje vært mer problematisk, med mindre hun bodde sammen med, eller var mye sammen med *stefaren* da hun var mindre. For at opplysningene om foreldrebakgrunn skal kunne danne grunnlag for ei informantkategorisering, er det en fordel om informantene oppfatter spørsmålet om foreldrebakgrunn likt, og at forskeren vet hvordan informantene oppfatter spørsmålet.

Når foreldrebakgrunn er tatt med som utvalgs-kriterium, kategori eller variabel i norske talemålsstudier, kan det se ut til at foreldrebegrepet reflekterer biologiske heller enn sosiale familieband. Forholda mellom

besteforeldre, foreldre og barn blir oppfatta som statiske med ei forutsigbar rolle- og maktfordeling, og vi får sjelden innblikk i hvilken status, verdi eller hvilket innhold som kan knyttes til eller som informantene selv knytter til slektskapsbanda. I doktorgradsavhandlinga til Reidun Hernes finner vi en kommentar til det relativt sjelden problematiserte forholdet mellom sosiale og biologiske familieband:

Nokre av informantane har skilde foreldre, og nokre av desse har fått nye partnarar. Eg har ikkje teke dette aspektet inn i analysen – det er bakgrunnen til dei biologiske foreldra som er målt i tabellane ovanfor. Alle informantane har kontakt med begge dei biologiske foreldra. (Hernes 2006: 233, fotnote 92).⁸

Selv om Hernes påpeker det metodiske problemet, følger også hun den tradisjonelle forestillinga om familien som en naturlig gitt enhet, med et forutsigbart samsvar mellom sosiale og biologiske familieband, og med forutsigbare relasjoner mellom familiemedlemmene. Når informantene ikke lenger bor sammen med de biologiske foreldrene, behandles dette som et metodisk fotnoteproblem, forsvart ved at informantene “har kontakt med” de biologiske foreldrene (ibid). Verdien i denne kontakten er imidlertid uklar, vi vet ikke hvor langt informantene bor fra de biologiske foreldrene, hvor ofte de ser hverandre eller hvilket emosjonelt eller sosialt innhold informantene knytter til relasjonene.

Ei problemstilling som vil kunne favne de selvrapporterte dataene fra flere av informantene enn den delen av informantene som ikke har vokst opp i stabile kjernefamilier, gjelder de eventuelle avvika mellom rapportert og registrert foreldretalemål. I den tidligere nevnte sjuendeklassen, fortalte en annen av elevene at hun hadde en far fra den lokale plassen, men at mora var fra Bergen og snakket “bergenser”. Etter å ha intervjuet mora, fant jeg ut at hun hadde flyttet til bygda før hun begynte på skolen. I opptaket av talemålet hennes har jeg bare funnet ett trekk som kan klassifiseres som ikke-romsdalsk, i et ellers romsdalsk språkssystem: hun skarrer på *r*-en. Dette éne, saliente, ikke-lokale trekket er nok til å få dattera til å klassifisere talemålet til mora som “bergenser”.

8. I 2004, 2005 og 2006 bodde 75% av norske barn sammen med både mor og far. Andelen barn som ikke bor sammen med begge foreldrene er høyest for de eldste barna (38% av 17-åringene som fortsatt bodde hjemme) <<http://www.ssb.no/barnogunge/arkiv/2006/familie/>>. Dette er også den aldersgruppen det har vært vanligst å hente informanter fra i sosiolingvistiske studier.

Det er mulig at dette er et enestående eksempel på avvik mellom ikke-lingvisters og en talemålsgranskers talemålsklassifikasjon. Jeg mener likevel at denne typen data gir grunn til å undersøke nærmere om talemålsinformanternes opplysninger om egne foreldres talemål nødvendigvis gir oss den informasjonen vi er ute etter, og om hva slags grunnlag disse opplysningene danner for informantutvalg og informantkategorisering.

5.3 Tredje premis: Informanternes familier må være sammenlignbare

Dersom foreldrebakgrunn skal være et godt grunnlag for informantutvalg og informantkategorisering, er det en fordel om informanternes familier er sammenlignbare, og at alle informantene i samme studie har den samme relasjonen til foreldrene sine. Dette gjelder både om foreldre og barn bor sammen, om de treffes regelmessig, om de snakker sammen og om disse relasjonene forandrer seg gjennom livet på samme måte for alle informantene. Operasjonaliseringa av foreldrebegrepet i norsk sosiolingvistikkk ser ut til å forutsette at norske familier er stabile og like enheter, både når det gjelder bostruktur og når det gjelder relasjonene mellom familiemedlemmene.

Forestillinga om stabile familierelasjoner ligger til grunn for bruken av foreldre som kategori i stratifisert utvalg og som sosial variabel i datamaterialet. I ei rekke talemålsstudier blir informantene grupperte etter foreldres oppvekststed eller innflytterstatus, for eksempel i Haugen (2004), Hernes (2006), Jensen (1961), Papazian (1999), Sævik (2000), Ulset (2002) og Aasmundtveit (2008). Eksempel på at foreldrebakgrunn blir brukt til å definere informanternes 'sosiale bakgrunn', finner vi blant annet i Finn Gabrielsens studie av samvariasjonen mellom språkbruk og klassebakgrunn i Haugesund, der informanternes klassetilhørighet blir avgjort av fars yrke:

Inndelinga her bygger på yrkestittel til hovedforsørjaren [sic], dvs. den som "tente mest". I praksis betydde det far, også i dei tilfella der far og mor var skilt og dotter og son budde hos mor. (Gabrielsen 1991: 66)⁹

9. I 1988 bodde 14,2% av norske 16-åringer som fortsatt bodde hjemme, ikke sammen med begge foreldrene. I 1996 hadde dette tallet økt til 21,1% (Jensen og Clausen 1997:31–34). I 2008 bodde 38 % av alle 17-åringer som fortsatt bodde hjemme, ikke sammen med begge foreldrene <http://www.ssb.no/emner/02/barn_og_unge/2009/familie/>.

Denne framgangsmåten for å avgjøre klassetilhørighet er også blitt brukt av William Labov (Labov 1966), og vi finner den igjen i ei rekke norske hovedfagsoppgaver, for eksempel i Sandal (1976), Kristoffersen (1978), Goksøyr (1980), Elseth (1982) og Sævik (2000). Denne operasjonaliseringa av klassebegrepet forutsetter familier med et tradisjonelt kjønnsrollemønster, og har vært kritisert av blant andre Suzanne Romaine:

Censuses and other surveys rely on a patriarchal concept of social class, where the family is the basic unit of analysis, the man is regarded as the head of the household, and this occupation determines the family's social class. (Romaine 1999: 174).

En patriarkalsk forståelse av sosial klasse bygger kanskje også på ei forestilling om stabile klassestrukturer, der kvinner og menn velger partnere fra samme sosiale klasse. En slik implisitt antakelse om stabilitet i familie- og klassestrukturer gjør at det framstår som mindre problematisk å kombinere et *patriarkalsk* klassebegrep med ei forestilling om språklig tradering langs ei *matriarkalsk* linje, der en har sett for seg at det er *mødrene* som har størst innvirkning på språket til barna i familien.

I nyere sosiolingvistiske studier er det blitt vanligere å avgjøre voksne kvinners klassetilhørighet ut fra eget yrke, heller enn yrket til ektefellen (Cheshire 2002: 429). Dette er et naturlig resultat av kvinners endrede stilling i samfunnet for øvrig, men det kan også ha sammenheng med at forholdet mellom ektefeller (den horisontale relasjonen i familieenheten) blir tillagt mindre vekt i en moderne norsk forståelse av slektskap (Melhuus 2001: 64). Styrken i og betydninga av de vertikale familierelasjonene (forholdet mellom foreldre og barn), er fortsatt et viktig premiss i den sosiolingvistiske metodiske tradisjonen.

5.4 Fjerde premiss: Den språklige traderinga i familien må være målbar og kanskje også forutsigbar

Operasjonaliseringa av kategorien foreldrebakgrunn i norsk sosiolingvistik er basert på ei forestilling om at den språklige traderinga fra foreldre til barn er målbar og kanskje også forutsigbar. Denne forestillinga avspeiles i den norske sosiolingvistiske metodiske tradisjonen for informantutvalg og informantkategorisering, men den har også innflytelse på norske talemålsgranskeres forklaringer på språkendringsprosesser.

Språkhistorisk forskning har lagt vekt på foreldres og besteforeldres rolle som normbærere. Hjemmet og familien er blitt oppfatta som den mest effektive arenaen for språklig konservatisme i sosialt stabile perioder, der språklig kontinuitet blir forklart gjennom de eldre generasjonenes kontroll over de unges språkbruk (Hornberger og King 2000: 194; Nettle og Romaine 2000: 7).

I norsk talemålsforskning har de eldre språkbrukerne blitt tillagt ei rolle som stabile bærere av språket, der relasjonene i den språklige sosialiseringa i familien er prega av at de eldre korrigerer eller forsøker å korrigere språket til de yngre. Når norske sosiolingvistiske studier viser at variasjon i språkbruk hos unge informanter samvarierer med foreldrenes oppvekststed, har en gjerne sett for seg at andelen voksne innbyggere som snakker det lokale talemålet vil være avgjørende for å styre farten til språkendringa i et dialektsamfunn. Tanken er at foreldre som har vokst opp på den lokale plassen, bidrar til å forme språket til egne barn i retning av et tradisjonelt talemål, i større grad enn innflytterforeldre gjør det. Dette bildet av rollefordelinga i den språklige sosialiseringa i familien åpner i liten grad for språklig påvirkning fra de yngre til de eldre generasjonene. En kommentar til den mulige påvirkninga barn har på egne foreldre og besteforeldre, finner vi i Olbjørn Øyehaug's (dialektologiske) hovedfagsoppgave om dialektendring i Ørsta (Øyehaug 1972). I omtalen av de fem hjemmelsmennene og hjemmelskvinnene i oppgava, trekker Øyehaug fram at den ene av informantene som ikke har barn, skiller seg ut språklig, kanskje særlig på det leksikalske nivået:

Alle disse fire har hatt mange born og borneborn, og har meir eller mindre fått ordtilfanget tillempa etter sine etterkomarar. I alle høve har eg inntrykk av at målet til Laura Berg (L.B.), som ikkje har hatt born, i mangt har eit eldre preg enn målet til dei fire andre. Mange ord og vendingar er ho snart åleine om å bruke. Ho er ei av dei svært få som enno brukar pronomenformene [mīd] og [dīd] i dagligtalen. (Øyehaug 1972: 8)

I norsk sosiolingvistisk forskning har det har vært lagt liten vekt på en slik mulig språklig sosialisering fra yngre til eldre språkbrukere i samme familie. Det har sammenheng med sosiolingvistikken's fokus på ungdomsspråk og på ungdom som den innovative gruppa i språksamfunnet, men det reflekterer samtidig forestillingene om mekanismene i den

språklige sosialiseringa i familien. Det kan være grunn til å stille spørsmålstegn ved forestillinga om ei forutsigbar språklig tradering fra de eldre til de yngre språkbrukerne, der det er de eldre som sosialiserer og de yngre som sosialiseres.

5.5 Den autentiske språkbrukeren

I punkt 5 har jeg gått ut fra at tradisjonen for bruken av foreldrebakgrunn som utvalgs-kriterium i norsk sosiolingvistik, bygger på en antakelse om at foreldres talemål har varig innvirkning på talemålet til barna. I de fleste hovedfagsoppgavene gjennomgått i punkt 4, står imidlertid utvalgs-kriteriene uforklarte, og jeg kan ikke utelukke at andre motiv ligger bak bruken av foreldrebakgrunn som utvalgs-kriterium og sosial variabel.

I punkt 3 hevdet jeg at den norske metodiske tradisjonen også kunne være tuftet på en kulturell modell der genetisk slektskap er sentralt for lokal, etnisk og nasjonal tilhørighet, der språkbrukere som kan vise til slekt på plassen, blir oppfattet som de mest autentiske brukerne av det lokale talemålet.

De fleste talemålsgranskere som har undersøkt norske språk-samfunn, har vært norske. Blant stipendiater og hovedfagsstudenter har det også vært vanligst å knytte forskningsarbeidet til talemålet på egen heim-plass. De lingvistiske og folkelingvistiske fortolkningene av forholdet mellom språk og familie i slike studier, kan tenkes å reflektere de samme kulturelle forestillingene om familieinstitusjonen og om mekanismene i den språklige traderinga fra foreldre til barn. Et spørsmål vi derfor kan stille oss i tilknytning til utvalgs-kriteriene for talemåls-informanter, er hvordan disse kriteriene oppfattes av informantene. Dersom informantene vet at de er blitt valgt ut på grunnlag av opplysninger om foreldrene, oppfatter de selv dette som et fornuftig utvalgs-kriterium?

6. Hvordan oppfatter informantene kriteriene for informantutvalg?

Da jeg plukket ut informanter til masteroppgava mi om talemålet på Shetland, stilte jeg først krav både til informantenes territorielle tilhørighet og foreldrebakgrunn (Bugge 2007). Det viste seg at de informantkravene jeg hadde satt, i stor grad falt sammen med informantenes egne skillelinjer mellom 'shetlendere' og 'ikke-shetlendere'.

Det kan være to grunner til at det var sammenfall mellom utvalgs-kriteriene mine og informantenes vurderinger av lokal tilhørighet. For det første forberedte jeg ofte intervjuene med å spørre informantene om hvor de hadde vokst opp og hvor foreldrene var fra. Kanskje spilte informantene videre på de skillelinjene jeg allerede hadde trukket opp.

For det andre er det mulig at de shetlandske informantene og jeg allerede hadde felles forestillinger om hvilken rolle familien spiller for utviklinga til talemålet til den enkelte språkbrukeren. I norske talemålsstudier har forskere og informanter i stor grad hatt samme språklige og kulturelle bakgrunn, og de lingvistiske og folkelingvistiske fortolkningene av forholdet mellom språk og familie kan reflektere de samme kulturelle forestillingene om familieinstitusjonen og om mekanismene i den språklige traderinga fra foreldre til barn.

De shetlandske informantene oppfattet Shetland som et flerdialektalt samfunn, med et skille mellom den lokale dialekten, oftest omtalt som “Shetlan”, og en mer standardnær varietet, oftest omtalt som “English”. De av informantene som oppfattet seg selv som todialektale og som mente at de vekslet mellom “English” og “Shetlan”, hadde stort sett klare oppfatninger om hvilken varietet som var passende og upassende å bruke i ulike domener. Når noen av informantene mente at de verken brukte eller behersket varietetet “Shetlan”, hadde dette ofte sammenheng med vurderinger av egen tilhørighetsstatus (Bugge 2009).

Vektlegginga av biologisk slektskap er grunnleggende i den vestlige forståelsen av familie- og slektsbegrepet, og grunnleggende i forståelsen av noen familierelasjoner som mer egentlige enn andre (Smedal 2001). Ei kulturell vektlegging av blodsband vil kunne ha konsekvenser for mønstret i den språklige variasjonen i språksamfunnet ved at den språklige identiteten og de språklige strategiene til enkeltmennesket er influert av vurderinger om egen lokal, etnisk og nasjonal tilhørighet. I tillegg vil ei kulturell vektlegging av slektskap for lokal tilhørighetsstatus kunne gjenspeiles i de metodiske valga forskere gjør i studiet av geografisk avgrensa talemål.

7. Framlegg til alternativ operasjonalisering av foreldrebegrepet, og alternative utvalgs-kriterium i talemålsstudier

I denne artikkelen har jeg pekt på ulike grunner til at foreldrebakgrunn,

slik begrepet operasjonaliseres i norsk sosiolingvistik i dag, kan være et problematisk utgangspunkt for informantutvalget til sosiolingvistiske studier. Det kan derfor være på sin plass å presentere framlegg til alternative operasjonaliseringer av foreldrebegrepet, i tillegg til alternative kriterier for informantutvalg.

De metodiske valga for informantutvelgelse avhenger av forskerens grunnleggende syn på samfunnets og språkets ontologiske og epistemologiske status, og av forskerens syn på språkbrukerens rolle og uavhengighet i egen språklige utvikling. I det dypeste struktursosiologisk influerte jordlaget i sosiolingvistikken vil forskeren kunne forsvare at utvalgskriteria forutsetter at familien er en objektiv sosial struktur som eksisterer uavhengig av familiemedlemmenes oppfatninger om den. Utfordringen for bruken av foreldrebakgrunn for informantutvalg og informantkategorisering ligger da i å ta høyde for de strukturelle endringene i den moderne familien. Jeg har hevdet at det er problematisk å forutsette at den tradisjonelle, strukturelt stabile kjernefamilien er en god modell for familiene til dagens norske talemålsinformanter. I et alternativt og utvidet familiebegrep kan vi for eksempel ta utgangspunkt i hvem informantene har bodd sammen med i løpet av oppveksten. Dette vil kunne gi et mer adekvat, men komplekst bilde av informantenes familier.

Når informasjon om foreldrebakgrunn er tatt med i sosiolingvistiske studier, antar jeg at det er ment å gi innsikt i informantenes tidligste språkmiljø, og i punkt 5 nevnte jeg ulike premisser som bør oppfylles for at foreldrebakgrunn skal være en pålitelig kilde til dette språkmiljøet. For det første hevdet jeg at vi bør ha rimelig grunn til å tro at foreldrene er de viktigste første rollemodellene i den språklige livshistoria til den enkelte språkbrukeren. Det vil være mulig, og kanskje også nyttig, å undersøke om det er en statistisk sammenheng mellom språket til foreldre og barn i énspråklige, éndialektale familier i stabile språksamfunn. Dette vil kunne gi den implisitte antakelsen et empirisk fundament. Det er også mulig å kartlegge andre viktige sider ved informanters tidlige språkmiljø, som søskens talemål og talemålet til ansatte og bestevenner i barnehagen. Her må vi likevel spørre oss om hvilke praktiske utfordringer det vil føre med seg å bruke ei omfattende miljøkartlegging som grunnlag for informantutvalg. Ei slik kartlegging vil også måtte baseres på informantenes egne barndomsminner, og informantenes egen talemålskategorisering.

Det andre premisset var knyttet til bruken av rapporterte data, der det i talemålsstudier er vanlig å innhente informasjon om foreldre og foreldres talemål fra informantene selv. Vi bør ta høyde for at det kan være forskjeller mellom informantenes og forskerens klassifisering av talemålet til disse foreldrene. Ei åpenbar løsning på problemet ville være at forskeren selv undersøkte talemålet til informantenes foreldre, men dette er ei tidkrevende oppgave, særlig for informantrike, kvantitative studier.

Et greit alternativ for kvantitative sosiolingvistiske studier på makronivå er å la være å bruke foreldrebakgrunn som utvalgs-kriterium for informantutvalget. Dette er et metodisk valg som det også finnes tradisjon for i norsk sosiolingvistik. I 39% av de 102 norske hovedfagsoppgavene som var nevnt i punkt 3, var det ikke stilt krav til informantenes foreldrebakgrunn.

For sosiolingvistiske studier som søker å kartlegge språklig variasjon på et meso- og mikronivå, og som i mindre grad forutsetter samfunnsstrukturene som objektive og stabile størrelser, vil familie og foreldrebakgrunn være et spennende utgangspunkt for informantutvalg og som utgangspunkt for informantinndeling. Vi vet lite om hvordan, og om, slektskap spiller noen rolle når norske språkbrukere konstruerer sin språklige identitet. Norske sosiolingvisters operasjonalisering av familiebegrepet, peker imidlertid i retning av at nordmenn også vurderer slektskap som sentralt for lokal tilhørighet, som i sin tur er sentralt for bruken av et autentisk lokalt talemål.

8. Avslutning

I denne artikkelen har jeg hevdet at den tradisjonelle sosiolingvistiske familiemodellen er problematisk når det blir brukt for å forklare historisk språkendring, og den er problematisk når den brukes for å forklare språklig variasjon og endring i et moderne norsk samfunn der en økende andel språkbrukere vokser opp i alenemorfamilier, alenefarfamilier, stefamilier og samkjønnsfamilier, fosterfamilier og adoptivfamilier. En økende andel barn opplever også at familien de vokser opp i, endrer seg, både når det gjelder *hvor* de bor, og *hvem* de bor sammen med. En utdatert familie-modell vil få konsekvenser på ulike stadier i forskningsprosessen, og det vil ha konsekvenser for kunnskapsproduksjonen om norske talemål.

Det vil være fordeler og ulemper knyttet til å forkaste eller modifisere denne tradisjonelle modellen som ligger til grunn for operasjonaliseringa av foreldrebegrepet i norsk sosiolingvistik. Dersom vi velger å beholde modellen, vil det øke mulighetene for sammenlignbarhet med eldre sosiolingvistiske studier av norske talemål. Ulempa ved en slik metodologisk kontinuitet, er imidlertid at vi risikerer at modellen i mindre og mindre grad speiler det samfunnet vi ønsker å beskrive.

Den tidlige struktursosiologisk influerte sosiolingvistikken er fundert på en samfunnsmodell med statiske samfunnsstrukturer. I sosiolingvistiske studier som godtar en slik grunnleggende samfunnsontologi, vil det være mulig å forutsette at familien er en objektiv sosial struktur. Jeg vil likevel hevde at ei fornuftig operasjonalisering av familiebegrepet innen dagens labovske tradisjon også forutsetter ei oppdatering av familiebegrepet, der andre familiestrukturer enn den tradisjonelle kjernefamiliestrukturen blir inkluderte.

Sosiolingvistikken har utviklet seg til et mangfoldig fagfelt. I jordmetaforen forsøkte jeg å illustrere hvordan de øverste jordlaga av sosiolingvistikken legger andre ontologiske og epistemologiske posisjoner til grunn enn de vi finner i den tradisjonelle labovske retninga. Her bør vi kunne vente at ei grunnleggende konstruktivistisk tilnærming til språksamfunnet og språkbrukeren også får de forventede metodologiske implikasjonene, der informantutvalg og informantkategorisering ikke kan ta utgangspunkt i at *familien* er en objektiv sosial struktur, som eksisterer uavhengig av familiemedlemmenes oppfatning av den.

Litteratur

- Akselberg, Gunnstein. 1994. Phenomenology, sociolinguistics and sociology. *Nordica Bergensia* 1: 26–60.
- Bucholtz, Mary og Kira Hall. 2008. All of the above: New coalitions in sociocultural linguistics *Journal of sociolinguistics* 12 (4): 401–31.
- Bugge, Edit. 2007. *Shetlan wirts. En studie av kjennskap til og oppfatninger om det shetlandske dialektordforrådet*, upublisert masteroppgave, Universitetet i Bergen.
- . 2009. The role of 'family' in intergenerational dialect transmission in Shetland. Innlegg på *Ninth International Conference on the*

- Languages of Scotland and Ulster*. University of the Highlands and Islands, Kirkwall.
- Cheshire, Jenny. 2002. Sex and gender in variationist research, s. 423–43 i *Handbook of Language Variation and Change*, redigert av J.K. Chambers, P. Trudgill og N. Schilling-Estes. Oxford: Blackwell.
- . 2006 Age and generation-specific use of language, s. 1552–63 i *Sociolinguistics: An international handbook of the science of language and society*, redigert av U. Ammon, N. Dittmar, K. Mattheier og P. Trudgill. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Coupland, Nikolas. 2004. Age in social and sociolinguistic theory, s. 69–90 i *Handbook of communication and aging research*, redigert av J. Nussbaum og J. Coupland. Mahwah: Lawrence Erlbaum.
- Eckert, Penelope. 1989. The whole woman: Sex and gender differences in variation. *Language Variation and Change* 11: 245–68.
- . 1998. Age as a sociolinguistic variable, s. 151–67 i *The Handbook of Sociolinguistics*, redigert av F. Coulmas. Oxford, Malden: Blackwell Publishers.
- . 2005. Variation, convention, and social meaning. *The annual meeting of the Linguistic Society of America*, Oakland, California.
- Eckert, Penelope og Sally McConnel-Ginet. 1999. New generalizations and explanations in language and gender research. *Language in Society* 28: 185–201.
- Elseth, Berit Brenden. 1982. *Talespråk og normer: Ei sosiolingvistisk undersøkning av talemålet til en del barn og ungdommer i Lier*, upublisert hovedfagsoppgave, Universtetet i Oslo.
- Gabrielsen, Finn. 1991. *Haugesund bymål*. Bergen: Alvheim og Eide.
- Goksøyr, Odd. 1980. *Vokalar på vandring: ein studie i endringa av målet i Ytre Herøy med vekt på vokalsystemet etter motsetningane eldre-yngre og sentrum-periferi*. upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Trondheim.
- Guldal, Reidunn. 1977. *Språklige uttrykk for årsaksrelasjonen i et talemålsmateriale: delprosjekt av Taus*, ubublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Oslo.
- Hagness, Kristin. 1978. *Bruken av passiv i et talemålsmateriale: delprosjekt av talemålsundersøkelsen i Oslo*, upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Oslo.
- Hanssen, Eskil. 1978. *Oslomål: prosjektbeskrivelse og syntaktisk analyse av Oslomål med henblikk på sosiale skilnader*. Oslo: Novus.

- Haugen, Ragnhild. 2004. *Språk og språkhaldningar hjå ungdomar i Sogndal*, Dr. art.-avhandling. Nordisk institutt, Universitetet i Bergen.
- Hernes, Reidunn. 2006. *Talemål i endring?: ein longitudinell studie av talemålsutvikling og språkleg røyndomsoppfatning hjå ungdomar i Os*, Dr. art.-avhandling. Nordisk institutt, Universitetet i Bergen.
- . 2007. Som ein ropar i skogen, får ein svar? Metodeval og resultatoppfølging i svensk og norsk sosiolingvistik etter år 2000. *Maal og Minne* 2: 208–21.
- Hornberger, Nancy H. og Kendall A. King. 2000. Reversing Quechua Language Shift in South America, s. 166–194 i *Can Threatened Languages Be Saved? Reversing Language Shift Revisited: A 21st Century Perspective*, redigert av J. Fishman. Clevedon: Multilingual Matters Ltd.
- Kristoffersen, Gjert. 1978. “*Mi brægå’ så i Æ’ndal*”: En sosio-fonologisk undersøkelse av sekvenser med vokal +r i talemålet til skolebarn i Arendal. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen.
- Jensen, An-Magritt og Stein-Erik Clausen. 1997. *Barns Familier. Samboerskap og foreldrebrudd etter 1970. NIBRs prosjektrapporter 21*. Oslo: Norsk institutt for by- og regionsforskning.
- Jensen, Martin Kloster. 1961. *Tonemicity*. Bergen/ Oslo: Norsk Universitetsforlag.
- Labov, William. 1966. *The social stratification of English in New York City*. Washington: Center for Applied Linguistics.
- Marsh, David og Paul Furlong. 2002. A Skin not a Sweater: Ontology and Epistemology in Political Science, s. 17–41 i *Theory and Methods in Political Science*, redigert av D. Marsh og G. Stoker. Basingstoke Palgrave.
- Melhuus, Marit. 2001. Kan skinnet bedra? Noen meninger om assistert befruktning, s. 45–72 i *Blod – Tykkere enn vann? Betydninger av slektskap i Norge*, redigert av S. Howell og M. Melhuus. Bergen: Fagbokforlaget.
- Milroy, Lesley. 2001. The social categories of race and class: Language ideology and sociolinguistics, s. 235–60 i *Sociolinguistics and Social Theory*, redigert av N. Coupland, S. Sarangi og C. N. Candlin. Harlow: Longman.
- Nettle, Daniel og Suzanne Romaine. 2000. *Vanishing voices: the extinction of the world's languages*. Oxford: Oxford University Press.
- Niedzielski, Nancy A. og Dennis R. Preston. 2000. *Folk linguistics*.

Berlin: de Gruyter.

- Papazian, Eric. 1999. Dialektød i Numedal? Om språkutviklinga i Nore og Uvdal, s. 49–61 i *Austlandsmål i endring*, redigert av T. Kleiva mfl. Oslo: Samlaget.
- Pedersen, Inge Lise. 2009. Sociolinguistic Classification in a Gender Perspective. s. 357–69 i *Fra folkemål til multietnolekt*, redigert av Frans Gregersen og Tore Kristiansen. Oslo: Novus.
- Quist, Pia. 2009. Sociolingvistik i bevægelse, s. 107–26 i *Dialektforskning i 100 år*, redigert av A. Gudiksen, H. Hovmark, P. Quist, J. Scheuer og I. Sletten. København: Nordisk Forskningsinstitut.
- Reine, Tord Arnljot. 1980. *Leddsetninger i et talemålsmateriale fra Oslo*, med særskilt drøfting av de nominale leddsetningene, upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Oslo.
- Romaine, Suzanne. 1999. *Communicating gender*. Mahwah, N.J. : L. Erlbaum.
- Sandal, Reidar Jørgen. 1976. *Talesyntaks hos utvalde informantar i Vågsøy*. Upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen.
- Seim, Tone. 1977. *Talemålsvarianter i Kragerø: En studie i forholdet mellom dialekt og normalmål i et østnorsk bygdesamfunn*, upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen.
- Smedal, Olaf. 2001. Innledning: Modeller, fenomener og realiteter, s. 9–44 i *Blod – tykkere enn vann? betydninger av slektskap i Norge*, redigert av S. Howell og M. Melhuus. Bergen: Fagbokforlaget.
- Sævik, Ragnhild. 2000. *Variasjon og endring i talemålet på søre Sunnmøre: ei sosiolingvistisk gransking av talemålet i Herøy, Ulstein, Hareid og Sande*, upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Oslo.
- Ulset, Kari Anne Vold. 2002. *Språklig regionalisering i Trøndelag?: En studie av ungdommers talemål i nedre Melhus*, upublisert hovedfagsoppgave, NTNU.
- Williams, Glyn. 1992. *Sociolinguistics. A sociological critique*. London og New York: Routledge.
- Øyehaug, Olbjørn. 1972. *Ein studie i delar av lydverket hos eldre og yngre i Ørsta : litt om korleis og kvifor det har vorte brigda*, upublisert hovedfagsoppgave, Universitetet i Bergen.
- Aasmundtveit, Olav. 2008. *Høtt skjer' a? Ei sosiolingvistisk gransking av talemålet til unge i Vest-Telemark*, upublisert masteroppgave, Universitetet i Bergen.

FORELDREBAKGRUNN SOM UTVALGSKRITERIUM

Edit Bugge

Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier
Universitetet i Bergen
Postboks 7800, 5020 BERGEN
Edit.Bugge@lle.uib.no